

Lindt Roland, a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának (ME-ÁJK) jogász szakos hallgatója. Az előző 6 félév során eredményei alapján többször is elnyerte az Igazságügyi Minisztérium Nemzeti Kiválósági Jogászösztöndíját. Több ízben képviselte a kart országos és nemzetközi versenyeken. Érdeklődése középpontjában a büntetőjog, azon belül az alkotmányos alapjogok büntetőjogi védelme áll, melynek gyümölcseként Csemáné Dr. Váradi Erika docens asszony mentorálása alatt a 2020-2021. őszi intézményi TDK-n büntetőjogi szekcióban mutatta be I. helyezést elérő dolgozatát, mely eredményeiből ezt a cikket készítette.

A LELKIISMERET- ÉS VALLÁSSZABADSÁG VÉDELME A MODERN MAGYAR JOGBAN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV RENDELKEZÉSEIRE

Lindt Roland

Bevezetés

Jellinek úgy tartotta, az egyén elidegeníthetetlen jogainak törvényben rögzítésére való igény nem politikai, hanem vallási eredetű, éppen ezért ez az igény nem a felvilágosodással, hanem a vallásháborúkkal jelentkezett. Ha csak részben is hajlunk ezen álláspont elfogadására, beláthatjuk, hogy a valláshoz való jog feltétlen szerepel az ember legalapvetőbb jogainak katalógusában.

Ez a gondolat nem csupán a jogtudomány művelőinek véleményét tükrözi. Az Ipsos Public Affairs egy 2018-as nemzetközi felmérése kimutatta, hogy az átlagember sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonít a gondolat- és vallás szabadságának (*freedom of thought and religion*), mint gondolnánk. A kutatásban feltett egyik kérdés úgy hangzott, hogy a felsorolt jogok közül melyik 4-5 jognak a védelmét tartja a megkérdezett kiemelkedően fontosnak. A válaszokból kiderült, hogy a tárgyalt alapjog a közvéleményben igen előkelő helyen van: az összesített rangsorban a 6. helyet foglalja el maga mögé utasítva olyan alapvető jogokat, mint a biztonsághoz való jog vagy a rabszolgaság tilalma.

Ezen tények ismeretében nem meglepő, hogy a mai értelemben vett valamennyi jogállam elismeri és védi ezen alapszabadság érvényesülését. Az állam – mint általában a szabadságjogok esetében – passzív magatartásra köteles, azaz hagynia kell, hogy az egyén megvalósíthassa önmagát saját belátása szerint. Emellett azonban felmerül egy aktív magatartást megkövetelő aspektus is: fontos ügyelnie az államnak, hogy a hitéleti meggyőződések különbségeiből származó indulatok ne torkolljanak bűnelkövetésbe. Ekképp célszerű az államnak egyrészt megfelelő felvilágosítást adni az ifjúságnak a kérdéskört illetően az oktatás kereteiben, másrészt valahogyan szankcionálnia kell a deviáns viselkedéseket, amelyek a szabad joggyakorlást sértik. Utóbbi követelmény indokoltta teszi a jogrendszer zárköveként szolgáló büntetőjog eszköztárának alkalmazását.

Hazánk történelmében kulcsszereppel bírt és nemzeti identitásunkban mindmáig bír a keresztény vallás. Ennek elismeréseként – Európában majdhogynem egyedülálló módon – kerül kifejezésre Magyarország Alaptörvényének (2011. április 25.) (továbbiakban: Alaptörvény) preambulumban e világvallás nemzetünkre gyakorolt hatása: „*Elismerjük a kereszténység nemzetmegtartó erejét. Becsüljük országunk*

különböző vallási hagyományait.” Az Alaptörvény hangvételéből okkal következtethetnénk, hogy a kereszténység államvallási minőséget élvez, holott a VII. cikk alapján világos, hogy szekularizált, a vallásszabadság jogát biztosító felfogás uralkodik hazai jogunkban. E szerint a gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság joga „magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa.”

A tárgyalt alapjogot biztosító rendelkezés köszön vissza a kommunikációs jogok alapjogaként ismert véleménysszabadság korlátjaként, hiszen az Alaptörvény IX. cikke kimondja, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlása nem irányulhat vallási közösségek méltóságának megsértésére. Ezen kívül a vallás, mint védett tulajdonság jelenik meg a diszkrimináció általános tilalmát deklaráló szövegrészben is.

A fentiekből kitűnik, hogy Magyarország kiemelt jelentőséget tulajdonít a vallásszabadság intézményes védelmének, hiszen a jogrendszer alapköveként szolgáló normában explicit módon jut kifejezésre más alapjogokkal szembeni elsőbbsége. Jelen írás arra vállalkozik, hogy bemutassa a magyar jogrendszerben fellelhető szabályanyagot, ami ennek a már-már egyetemes érvényű elvnek a kiteljesedését szolgálja. Ennek során a leginkább relevánsnak tűnő büntetőjogi szabályozás mellett górcső alá kerülnek egyes szabálysértési jogi és egyéb közjogi rendelkezések is.

A vallásszabadság védelme a magyar büntetőjogban

Történelmünk során hosszú út vezetett a római katolicizmus hegemoniájától a teljes vallásszabadság deklarálásáig, így adott gyülekezethez való tartozás állami védelme vagy épp üldöztetése az adott kor függvényében valósult meg.

A kiegyezést követően a kérdés kiemelkedő szerepét jól demonstrálja, hogy első büntető törvénykönyvünk, az 1878. évi V. törvénycikk külön fejezetet szentelt „*A vallás és ennek szabad gyakorlata elleni büntettek és vétségek*” körének. A korszellemből fakadóan ugyan a tilalmazott magatartásokat csak az állam által elismert vallások vonatkozásában volt bűncselekmény megvalósítani, amely nem fér össze az általános vallásszabadság gondolatával, mégis a védelem bizonyos értelemben a hatályos szabályozásnál is teljesebb volt, hiszen külön tényállás rendelte büntetni a blaszfémiát, a vallási szertartást és az ahhoz használt kegytárgyakat, valamint a lelkész személyét. Emellett a jogalkotó az 1879. évi XL. törvénycikkben is külön kategóriaként nevesítette „*A vallás és annak szabad gyakorlata elleni kihágásokat*”.

A II. világháborút követő szocialista rendszerben ugyan az első chartális alkotmányunk formálisan elismerte a vallásszabadságot, intézményes védelem hiányában mégsem valósulhatott meg egy vallásellenes ideológia uralma alatt. A rendszerváltás megelőző két Büntető Törvénykönyvből nem szerepeltek az előd vívmányai ezen alapjog tekintetében.

A 1989 utáni törvénymódosítások fokozatosan vezették vissza a vallásszabadságot büntetőjogi védelemben részesítő rendelkezéseket a hazai joganyagba, melyek szinte változatlanul kerültek át hatályos büntetőtörvényünkbe, a 2012. évi C. törvénybe (továbbiakban: Btk.).

Az egész Btk. elemzése során szembeűnő, hogy a tárgyalt szabadságjogot nevesítve csupán egy tényállás hivatott védeni, azonban szétszórva sok helyen találhatunk vonatkozó rendelkezéseket.

A tárgyalat alapjogra koncentráló szakasz a már 1990-től jogrendszer részét képező „*lelkiismereti és vallásszabadság megsértése*” címet viseli. Lényegében a Btk. elődjétől egészében vette át a leírást: „*Aki más lelkiismereti szabadságában erőszakkal vagy fenyegetéssel korlátoz, vallásának szabad gyakorlásában erőszakkal vagy fenyegetéssel akadályoz, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*” Az elkövetési magatartás a lelkiismereti szabadság korlátozása, illetve a vallásgyakorlás akadályozása. A két, a tényálláson belül jól elkülönített magatartás megértése végett érdemes a vizsgált alapjogot röviden dogmatikailag is elemezni tartalmának precíz feltárása érdekében. A legszélesebb körben elfogadott álláspont, – mely az Egyesült Államokban is irányadó, valamint amelyet a Btk. is magáévá tesz – hogy a vallásszabadság tartalma kettébontható a hithez való jogra (*freedom to believe*) és a vallás gyakorlásához való jogra (*freedom to act*). Míg előbbi az alaptörvényi terminológia szerint a hit szabad megválasztását és megváltoztatását foglalja magában, addig a vallásgyakorlás joga kiterjed bármely, a hit megélését és továbbadását elősegítő, külvilágban megnyilvánuló cselekvésre. E megkülönböztetés fontosságát mutatja továbbá, hogy a hithez való jog mint részjogosítvány korlátozhatatlan mai felfogásunk szerint. Megjegyzendő, hogy a jogirodalomban megjelenik olyan álláspont is, amely megkülönböztet további két jogosítványt, a vallási gyülekezési és a vallási egyesülési szabadságot, melyek a vallás gyakorlásához való jog elemeiként is felfoghatók.

Passzív alanya bárki lehet. Elkövetési módként került meghatározásra mindkét esetben az erőszak és a fenyegetés. Előbbire nincs egzakt definíció a Btk.-ban, így az erőszakos magatartás fogalmát alapul véve a jogtudomány úgy állapította meg, mint „*a passzív alany testére irányuló fizikai ráhatás*”. A miniszteri indokolás szerint elegendő, ha az erőszak már az akarat hajlítására alkalmas (*vis compulsiva*), valamint irányulhat a sértettre vagy más személyre is. A fenyegetés meghatározását megadja nekünk a Btk., miszerint a fenyegetés „*eltérő rendelkezés hiányában súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen*”. Itt az elkövetéshez elegendő az egyszerű fenyegetés, azaz nem kell élet, testi épség vagy egészség ellen irányulnia, továbbá a „komoly félelem” tényleges kialakulása sem kritérium, hiszen elég, ha a megnyilvánulás erre alkalmas.

A bűncselekmény alanya bárki lehet, kivéve hivatalos személy, hiszen ekkor hivatali visszaélés a helyes minősítés. Az elkövetés csak szándékosan valósulhat meg. Rendbeliség kérdéskörét tekintve érvényesül a főszabály, hogy a sértettek száma az irányadó, kivéve, ha az elkövető egy szertartás alkalmával, azonos akaratelhatározásból akadályoz többeket, ekkor egységet kell megállapítani. Halmazatban előfordul könnyű testi sértéssel és rongálással. A tényállás pikantériája a stádiumtani elemzésnél ütközik ki, a Btk. miniszteri indokolása szerint ugyanis a bűncselekmény már kísérleti stádiumba jut az erőszak vagy fenyegetés alkalmazásának megkezdésével, azonban a befejezettséghez szükséges, hogy tényleges korlátozás vagy akadályozás megvalósuljon, azaz materiális deliktumról beszélhetünk.

Megjelenik a vallási csoport védelme a „*népirtás*”, az „*emberiesség elleni bűncselekmény*”, a „*közösség tagja elleni erőszak*” és a „*közösség tagja elleni uszítás*” nevű bűncselekményeknél. Ezek felismeréséhez szükséges a vallási csoport fogalma, amelyet megint csak a jogtudomány definiál: „*Vallási csoport az azonos hitelveket valló személyek csoportja.*” Fontos megemlíteni, hogy miképp *Schweitzer* szerint a vallásszabadság védelemben részesíti a „*különösen teista, ateista és nem teista meggyőződéseket*”, így *Dinók* hangsúlyozza, hogy egyes európai államok jogában explicit módon megjelenik a vallási meggyőződés hiányával jellemezhető csoportok védelme is. Ekképp a vallási csoport értelmezését jelen helyzetben diszkriminatív lenne a teista csoportok körére szűkíteni. Ezeknél a cselekményeknél kiemelendő továbbá, hogy nem

kritériuma a deliktumok megvalósulásának, hogy az alany valóban tagja legyen a védett csoportnak. Elegendő, ha az elkövető annak véli a sértettet, és ezen téves feltevése okán választja ki, mint passzív alanyt.

A hatályos Btk. is minősítő körülményt állapít meg a „lopás”, valamint a „rongálás” eseteiben a valláshoz tartozó dolgok védelmében. Előbbinél a jogszabály „vallási tisztelet tárgyára”, utóbbinál „vallási tisztelet tárgyára vagy templomra, vallásgyakorlásra rendelt más helyre” utal. A fejezet végén szereplő értelmező rendelkezés alapján a vallási tisztelet tárgya magába foglalja a vallásgyakorlásra szolgáló tárgyat is.

Végül az egész Btk.-ra vonatkozó értelmező rendelkezések között is találunk kapcsolódó jogszabályhelyt. A törvény szerint közfeladatot ellátó személynek minősül „az egyházi személy és a vallási egyesület szertartást hivatásszerűen űző tagja”. Ezt a rendelkezést mintegy megerősítik a 2011. évi CCVI. törvény (továbbiakban: Ehtv.) 12-12/A §§-ai. Véleményem szerint szerencsés döntés volt kicserélni a „lelkész” terminust, hiszen rossz értelmezés esetén kizárhatta volna a papnövendéket a védett körből. Ez többlet védettséget jelent a meghatározott személyi körnek, illetve „támogatóik” számára. Emellett – bár ez utóbb a Btk. elődjében is megjelent – személy elleni erőszakos bűncselekménnyé nyilvánított a „lelkiismeret és vallásszabadság megsértése”. E rendelkezés nagy jelentőséggel bírhat visszaeső elkövető ügyében.

A vallásszabadság védelme a magyar szabálysértési jogban és az egyenlő bánásmód törvényben

A 2012. évi II. törvény, vagyis a magyar szabálysértési jogot összefoglaló jogszabály a megfogalmazás modernizálásával, kisebb tartalmi változtatással vette át elődjétől „a vallásgyakorlás jogának megsértése” nevű szabálysértést. A tényállásban szereplő helymegjelölés kiterjed minden egyes templomra vagy vallásgyakorlásra rendelt más helyre attól függetlenül, hogy mely valláshoz tartozik. Elkövetési magatartás továbbra is maradt a nyilvános botrányokozás, illetőleg a vallási tisztelet tárgyának vagy a szertartások végzésére szolgáló tárgynak a meggyalázása azzal, hogy utóbbi magatartást vallási szertartásokra rendelt helyiségen kívül is meg lehet valósítani.

A diszkriminációval kapcsolatos valamennyi tényállást a jogalkotó a 2003. évi CXXV. törvényben egyesítette úgy, hogy a védett tulajdonságok példálózó felsorolásába felvette a „vallási vagy világnézeti meggyőződés” terminust is. Az ezzel összefüggő bárminemű jogsértést bejelentés alapján az Egyenlő Bánásmód Hatóság volt jogosult kivizsgálni, és – jogsértés megállapítása esetén – akár több milliós összegű bírságot kiszabni. Hatáskörét 2021-es megszűnése után az Alapvető Jogok Biztosa vette át. Ezzel lényegében a törvényhozó dekriminalizálta az e körbe tartozó deliktumokat, de büntetethőségüket nem szüntette meg.

A vallásszabadság közjogi korlátai és lehetséges szankciók az egyházakról szóló törvényben

Láthattuk, hogy a büntetőjog térréuma a szabálysértési törvénnyel és az egyenlő bánásmód törvénnyel kiegészülve megfelelő retorziókat helyez kilátásba a lelkiismeret- és vallásszabadságot megsértő természetes személyekkel szemben. Az említett könnyen felismerhető jogsértések mellett azonban nem feledkezhetünk meg az egyes vallási – jogi személyiséggel rendelkező vagy nem rendelkező – közösségekben rejlő veszélyforrásról az alapjogra nézve. Elsőre önellentmondásnak tűnhet azt állítani, hogy pont azok az emberi csoportosulások, amelyek a hit megélésének közösségi kereteit teremtik meg

sérthetik a vallásszabadság képviselte értéket, azonban e jogukkal való visszaélés esetén elengedhetetlen a megfelelő szankció kilátásba helyezése. Példának okáért számos esetről tudunk, amikor egy eredetileg gazdasági célú szervezet egyházként kívánta felvetetni magát a vallási közösségek nyilvántartásába, hogy az ezeket illető állami kedvezményekben részesüljenek. Még jelentősebb a társadalomra veszélyessége annak az „egyháznak”, amely a vallásgyakorláshoz való jog védőburka alatt veszi rá tagjait jogellenes cselekmények elkövetésére. Ezen problémára potenciálisan az egyháztörvény, vagyis az Ehtv. nyújthat megoldást.

Az Ehtv. elődjéhez képest részletesebb és komplexebb szabályozást jelenít meg (többek között szigorúbb feltételekhez köti vallási közösség létesítését), miközben továbbviszi elődje érdemeit (például a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartottak számára a vallásgyakorlás jogának a biztosítását). Az újítások közül számunkra legrelevánsabb a vallási közösségekre alkalmazható szankció. Az Ehtv. megtiltja, hogy az állam a vallási közösségek felügyeletére vagy irányítására szervet hozzon létre, tehát a közigazgatási szervrendszeren keresztül a kontroll nem lehetséges. A törvény a közösségek jogellenes magatartásának megelőzése végett egy büntetőjogias megoldást dolgozott ki, amelynek alapja a már 1990. évi IV. törvényben is leírt megoldás kisebb kiegészítésekkel. A jogalkotó a jogi személyiséggel bíró vallási közösségeknek megszüntetését, és nyilvántartásból való törlését a bíróságokra bízta, amennyiben az ügyész ilyen jogi személy ellen keresettel él. A megszüntetésnek két esetköre különíthető el. Az első esetben a bíróság köteles megszüntetni a vallási közösséget és törölni a nyilvántartásból, ha az *„Alkotmánybíróság elvi véleménye alapján alaptörvény-ellenesen működik”*, vagy *„a nyilvántartásba vételét meg kellett volna tagadni.”* Emellett a bíróság megszüntetheti – azaz csak lehetősége van, kötelezettsége nincs – az ügyész keresete alapján az adott közösséget, ha annak *„tevékenysége súlyos, szándékos és többszöri törvénysértést valósított meg”*. Ez az általános szabály, amely alól kivételt képeznek a bevett egyházak, vagyis az állammal megállapodást kötött közösségek. Az ő megszüntetésük két lépésben történhet, ugyanis előbb meg kell szüntetni a státuszukat. A bevett egyházi státusz Alkotmánybíróság elvi véleménye alapján az Országgyűlés döntésével szűnik meg. Ezek természetesen a jogutód nélküli megszűnés esetei.

Az Alkotmánybíróság hatásköre kulcsfontosságú a megszüntetés több esetében, ezért érdemes róla itt szólni. Viszonylag friss hatásköréről beszélhetünk, hiszen egy 2019-es jogszabály helyezte el a 2011. évi CLI. Alkotmánybíróságról szóló törvényben (továbbiakban: Abtv.) A jogi személyiséggel rendelkező vallási közösség alaptörvény-ellenes működésével összefüggő véleménnyel kapcsolatos szakasz szerint: *„Az Alkotmánybíróság a jogi személyiséggel rendelkező vallási közösség alaptörvény-ellenes működésére vonatkozóan a bevett egyház esetén a Kormány, a vallási egyesület, a nyilvántartásba vett egyház és a bejegyzett egyház esetén a bíróság indítványa alapján elvi véleményt nyilvánít.”* Az indítványozói kör szűken meghatározott, a bevett egyházak itt is speciális elbánásban részesülnek. Külön kérdés, hogy az elvi vélemény elkészítésében az Alkotmánybíróság mely döntéshozó szerve járhat el. Az Abtv. értelmében a teljes ülés jár el olyan hatáskörök gyakorlásában, amelyeket maga az Abtv. vagy az Alkotmánybíróság ügyrendje annak hatáskörébe utal. Ezt a tárgyalt hatáskör esetében az Ügyrend elrendeli, ekképp ilyen kérdésben csak a teljes ülés dönthet.

Egy potenciális eljárásban vizsgálendő legfontosabb szempontokról ezidáig nincs tapasztalatunk, hiszen ilyen ügy még nem került az Alkotmánybíróság elé. Egyetlen támpontként a testület 18/2013-as határozata szolgálhat, amely példa a – szintén elenyésző számban előforduló – *„alaptörvény-ellenesen működő képviselő-testület feloszlásával összefüggő vélemény”* kibocsátására. A döntésben az Alkotmánybíróság teljes ülése – Pokol Béla különvéleménye mellett – Foktő község képviselő-testületének

feloszlátása mellett foglalt állás, mivel az tartósan nem működött, és működőképességének helyreállítása nem volt várható. Beláthatjuk, hogy az említett eset nem szolgál számottevő információval az eddig még csak elméletben létező eljárástípussal kapcsolatban, mivel adott egyház megszűnhet az eljárás lefolytatása nélkül is, hiszen hasonló esetben az ügyész keresete alapján a bíróságnak joga van kimondani a jogi személy megszűnését, ha „*tevékenységével felhagy és vagyonával nem rendelkezik*”.

Felmerülhet kérdésként, hogy nem lett-e volna egyszerűbb a jogalkotónak a vallási jellegű jogi személyekre kiterjesztve alkalmazni a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről 2001. évi CIV. törvényt, hiszen a megszüntetés, mint intézkedés megjelenik benne. Ezt a döntést két módon látom helyesnek indokolni: egyrészt az alaptörvény-ellenesség megállapítása a rendes bírósági rendszeren belül nem lehetséges, másrészt az intézkedés alkalmazásának törvényben meghatározott feltételei nem állnak fenn minden esetben, hiszen ha példának okáért egy jogi személyiséggel rendelkező vallási mozgalom tagjai utasításra véletlenszerűen kiválasztott személyeknek okoznának testi sérülést, – akár rituális indokból – azt nem tudnánk e törvény szerint értékelni, mivel se a jogi személy nem került felhasználásra az elkövetéshez, se a törvény szerinti előny megszerzése nem történik meg, holott ezek kritériumai az intézkedés kiszabásának.

Konklúzió

Hazai jogunk a lelkiismeret- és vallásszabadság intézményes védelmének tekintetében élen jár Európában. Már az Alaptörvényben kifejezésre jut, hogy a jogalkotó államalkotó tényezőként kezeli a keresztény vallást és értékrendet, annak fokozott jelentőséget biztosít, azonban egyenlőként kezeli valamennyi transzcendentálisra – vagy éppen annak tagadására – irányuló nézetet, mely elvnek alárendeli a véleménynyilvánítás szabadságát is, ezzel *de iure* deklarálva az alapjogok közti hierarchiát.

Hatályos Büntető Törvénykönyvünk számos rendelkezése foglalkozik a vallási meggyőződés, illetve a közös meggyőződés által összekötött személyek védelmével, valamint fokozott védelmet biztosít a hit megvallásához szükséges ingóknak és ingatlanoknak, valamint a szertartások lebonyolítását hivatásszerűen végző személyeknek is. Ezt a rendszert kiválóan egészíti ki a szabálysértési törvény különös részének vonatkozó szakasza, illetve a diszkrimináció elleni fellépésről szóló jogszabály.

Az elmúlt tíz évben sokat vitatott, több ízben módosított egyháztörvény rendkívül kedvező pozíciót biztosít a Magyarországon jogi személyiséggel rendelkező vallási közösségeknek, hiszen azok szankciós jellegű megszüntetéséhez a hatalmi ágak együttműködése elengedhetetlen. Véleményem szerint a jogszabály inkább a nyilvántartásba vétel feltételrendszerének való megfelelésre helyezi a hangsúlyt, míg a bíróság általi kényszertörölés esetkörét mintegy *ultima ratio* jelleggel helyezi csak kilátásba abban bízva, hogy alkalmazása elkerülhető. Tapasztalataim szerint sokan azért nem törődnek vallásosságuk megélésével, mert azt látják, hogy egyes szervezetek már-már profitorientált működést folytatnak, vagy más önérdékű célra használják fel státuszukat, esetleg követőiket. Az ilyen jogi személyiséggel bíró egyházak tehát negatív megítélését keltik magának a vallásnak is, amelyet egy erős keresztény gyökerekkel bíró állam nem nézhet jó szemmel. Következésképp szükségesnek látom a szankciós jellegű törlési eljárás újragondolását, egyszerűsítését.

Felhasznált jogforrások

1878. V. törvénycikk

1879. évi XL. törvénycikk

1990. évi IV. törvény

2001. évi CIV. törvény

2003. évi CXXV. törvény

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

2011. évi CLI törvény

2011. évi CCVI. törvény

2012. évi II. törvény

2012. évi C. törvény és miniszteri indokolása

1001/2013. (II.27.) AB Tü. határozat

18/2013 AB határozat

Felhasznált irodalom

Belovics. E. – Nagy F. – Tóth M. (2014): *Büntetőjog I. – Általános rész*. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó, Bp., p. 560.

Dinók H. É. (2014): A gyűlölet-bűncselekmények szabályozásának általános kérdései – A kiemelt büntetőjogi figyelem mellett és ellen szóló érvek. *Állam- és Jogtudomány* 55. 4. p. 26–50.

Görgényi I. – Gula J. – Horváth T. – Jacsó J. – Lévy M. – Sántha F. – Váradi E. (2019): *Magyar büntetőjog – Általános rész*. Wolters Kluwer Hungary, Bp., p. 600.

Görgényi I. – Gula J. – Horváth T. – Jacsó J. – Lévy M. – Sántha F. – Váradi E. (2020): *Magyar büntetőjog – Különös rész*. Wolters Kluwer Hungary, Bp., p. 912.

Moore, J. P. (1980): Piercing the Religious Veil of the So-Called Cults. *Pepperdine Law Review* 7. 3. p. 655-671.

Schweitzer G. (2019): Lelkiismereti és vallásszabadság. Lamm V. (szerk.): *Emberi jogi enciklopédia*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Bp., p. 463–469.

Egyéb forrás

Ipsos Public Affairs: Human Rights in 2018.
<https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2018-07/human-rights-in-2018-ipsos-global-advisor.pdf>

Ezúton szeretnék köszönetet mondani konzulensemnek és mentoromnak, Csemáné Dr. Váradi Erika docens asszonynak, amiért figyelemmel kísérte és kíséri pályafutásomat és kezdeti tudományos tevékenységemet, valamint TDK dolgozatom elkészítésében aktívan segédkezett szakmai tanácsaival, iránymutatásával. Nagy megtiszteltetés volt egy ilyen szaktekintély irányítása alatt dolgozni, aki mindig megértéssel és odaadással fordult munkám felé!

Továbbá szeretnék köszönetet mondani Prof. Dr. Jacsó Judit tanszékvezető asszonynak, aki szintén figyelemmel kíséri és egyengeti lépteimet már pályafutásom kezdeti szakaszában, és aki lektori tevékenységével hozzájárult e cikk megszületéséhez.

Lektorálta:

Prof. Dr. Jacsó Judit

dékanhelyettes, egyetemi tanár (Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntetőjogi és Kriminológiai Tanszék)